

УДК: 821.163.41.09(049.3)

DOI:

**ДИНАМИКА ЖИВОТА И СТВАРАЛАШТВА БОРИСАВА
СТАНКОВИЋА: КЊИЖЕВНО-БИОГРАФСКА СТУДИЈА**
(Роберт Ходел. *Рањав и жељан. Борисав Станковић – живот
и дело*. Приредила и с немачког превела Мина Ђурић.
Београд: Лагуна, 2024, 364 стране)

Бојан Т. Чолак
Институт за књижевност и уметност, Београд
Београд, Република Србија

**THE DYNAMICS OF BORISAV STANKOVIĆ'S LIFE AND
WORK: A LITERARY-BIOGRAPHICAL STUDY**
(Robert Hodel. *Ranjav i željan. Borisav Stanković – life and work*.
Edited and translated from German by Mina Đurić. Belgrade:
Laguna, 2024, 364 pages)

Bojan Čolak
Institute for Literature and Arts, Belgrade
Belgrade, Republic of Serbia

Научна монографија Роберта Ходела под насловом *Рањав и жељан* представља детаљну и свеобухватну студију о животу и делу једног од најзначајнијих српских писаца Борисава Станковића. Ова књига круна је вишедеценијског истраживачког занимања професора Ходела за Станковићево стваралаштво, чиме се аутор позиционира као један од водећих међународних стручњака за овог књижевника.

Станковићево дело показује се као континуирани предмет Ходеловог научног интересовања, као и трајни извор херменеутичких изазова и интерпретативних подстицаја. У овој монографији долази до синтезе ранијих увида, при чему аутор значајно проширује аналитички оквир, продубљујући

разумевање уметничке структуре Станковићевог дела, као и културно-историјског контекста у оквиру кога је оно настало.

С аналитичком прецизношћу и научном методологијом Ходел у овој књизи постиже ретку равнотежу између научне озбиљности и приступачности ширем читалачком кругу. Његова способност да сложене књижевне феномене представи јасним и читљивим стилем омогућава да се књига обрати не само стручњацима, него и љубитељима књижевности, пружајући им прилику да се на нови начин повежу с ликом и делима Борисава Станковића.

У Предговору професор Ходел, ослањајући се на критички приказ Јована Скерлића, указује на нагли и славни улазак Борисава Станковића у књижевност, чиме се истиче његова важност и препознатљивост на српској књижевној сцени. Истовремено, позивајући се на речи Иве Андрића, који је истакао да је у Станковићу нашао свој први узор, аутор показује Станковићев утицај на касније генерације писаца, потврђујући његову трајну књижевну релевантност. Међутим, Предговор не доноси само слику Станковића као узорног и утицајног писца, већ открива и тамнију страну његове судбине – слику човека који је у послератним политичким круговима био презрен, који је постао зависник од алкохола и који је, под тим теретом, постао стваралачки непродуктиван.

Ипак, оно што се у Предговору посебно наглашава јесте разлог зашто Станковићево дело и данас плени читаоце. То је уједно и кључ за разумевање ауторове одлуке да се посвети Станковићу – питање шта је то што га је привукло овом писцу и шта је то што је Станковића издвојило међу другима. Проф. Ходел истиче да иза Станковићеве прозе стоји јединствена личност – личност која се готово у потпуности оглушила о конвенције – књижевне, језичке или културне. Реч је о особи изражене песничке душе, која је сопствену поетску нит не само стваралачки осветлила, већ је и интензивно проживела и пратила.

Управо због ове аутентичне индивидуалности аутор закључује да би Станковић, да је стварао на неком од великих светских језика, био препознат као један од најважнијих

представника европског модернизма. Ово размишљање представља и основну хипотезу, коју аутор настоји да развије и потврди кроз своју монографију, анализирајући како универзалност Станковићеве прозе превазилази оквири локалног, и достиже универзалне естетске и тематске вредности, истовремено укоренење у његовом аутентичном песничком сензибилитету.

Основни део монографије носи наслов *Борисав Станковић – живот и дело*, што је уједно и поднаслов Ходелове студије, и представља срж целокупног истраживања. Овај део монографије одликује се, осим језичком приступачности која омогућава лако праћење и разумевање, и изузетним богатством садржаја јер доноси многобројне податке о животу и делу Борисава Станковића. Читаоци могу много сазнати како о књижевном стваралаштву овог великог писца, тако и о рецепцији његових дела, укључујући изазове с којима се суочавао током свога стваралачког пута. Као што је случај с многим великим ствараоцима, Ходел кроз Станковићев пример осветљава његов трновит пут, испуњен немаштином, одбијањима, па чак и неразумевањем његовог дела у време када је оно настајало. Таквим приступом аутор доприноси бољем разумевању околности које су обликовале пишчев рад.

Посебна вредност књиге огледа се у начину на који аутор повезује биографију Борисава Станковића с његовим књижевним опусом. Овај паралелан приступ на појединим местима делује готово као кључ за разумевање пишчеве мотивације за стварање ликова и за настанак појединих дела. На овај начин Ходел пружа јединствен увид у Станковићеву књижевну поетику, осветљавајући повезаност између стварног живота писца и фикционалних светова које је обликовао. Такав спој биографског и аналитичког приступа обогаћује разумевање и доприноси популаризацији Станковићевог дела међу широм читалачком публиком.

Ходел настоји да улажењем у културне и историјске околности откључа генезу настанка Станковићевог дела, откривајући који су реални догађаји и особе послужили као

инспирација за његове ликове, али и како су друштвени и породични односи, као и специфични историјски моменти, обликовали његову књижевност. Оваквим приступом Ходел успева да прати развој Станковићевих мотива и да идентификује прототипове његових јунака у стварном животу, док истовремено анализира и паралелни настанак одређених текстова у специфичним контекстима – породичним, друштвеним, културним или историјским. Тиме аутор осветљава и изворе инспирације, и расветљава међусобне везе између појединих дела, омогућавајући дубље разумевање њихове генезе.

Посебно се истиче Ходелов хронолошки приступ, који је природан с обзиром на полазну тачку његове анализе – биографију и животне околности Борисава Станковића. Оваква структура пружа читаоцу јасну слику о развоју пишчеве уметничке визије кроз време. Тиме књига успева да понуди и аналитички увид у Станковићев опус и свеобухватно разумевање његовог уметничког света, постављајући га у шири контекст епохе и његових кључних преокупација.

Уз то, Ходел настоји да истакне све значајније преломе у тематско-мотивском контексту Станковићевог стваралаштва, пажљиво пратећи како се пишчева поетика током времена развијала и мењала. Тако, на пример, примећује да приповетка „Госпон Таса“ носи полемички призив, што ће постати карактеристичан елемент каснијег Станковићевог стваралаштва. Ова приповетка отвара простор за суптилну друштвену критику и анализу међуљудских односа у специфичним културним оквирима, чиме Ходел указује на тренутак у којем се Станковић окреће дубљој проблематизацији друштвених норми, што ће у каснијим делима достићи свој пун израз.

С друге стране, Ходел мапира *Божје људе* као дело у којем се Станковић први пут одлучно удаљава од своје суштинске теме неостварене љубави, која је доминирала његовим ранијим радовима. У овом делу Станковић се окреће ширем спектру егзистенцијалних питања истражујући судбине маргинализованих ликова и њихову потрагу за смислом у свету обележеном сиромаштвом, религијом и моралним дилемама.

Ходелова анализа ових прелома није само дескриптивна, већ и интерпретативна – он у овим делима проналази кључне моменте који осветљавају динамику Станковићевог развоја као писца. У том смислу *Божје људе* повезује са ширим трендовима у српској књижевности тога периода, указујући на утицаје реализма и модернизма, али и на Станковићеву јединствену способност да комбинује та два правца у свом изразу. На овај начин Ходел идентификује кључне тематске преокрете, и истиче њихову важност за разумевање пишевог књижевног опуса у целини.

Изузетна вредност монографије Роберта Ходела огледа се у његовој способности да обједини бројна сведочанства о Борисаву Станковићу, као и о културним, друштвеним и историјским околностима у којима је писац стварао. Ова студија, тако, представља Станковића као личност у динамичном односу са сопственим делом, окружењем и савременицима, а кроз богату наративну причу Ходел дочарава амбијент тадашњих културних полемика и друштвених превирања, пружајући читаоцу увид како у уметнички израз Станковића тако и контекст у којем је његово дело настајало.

Међу бројним аспектима анализе Роберта Ходела посебно се издваја истраживање модернистичких елемената у стваралаштву Борисава Станковића. Ови елементи огледају се у стилским иновацијама, као што су одступања од уобичајене структуре реченице, напредним наративним техникама, попут коришћења разноликих перспектива ликова и приповедача, као и у обради тема као што је проблематика сексуалности. Оваквим приступом Ходел указује да, иако Станковић не припада авангарди у пуном смислу, његово дело представља њену најаву.

Наслов монографије *Рањав и жељан* Роберта Ходела преузет је из завршне реченице романа *Газда Младен* Борисава Станковића, у којој главни јунак изражава осећај рањености и чежње. Ходел ове речи повезује са суштинским осећањима и животним путем самога Станковића, истичући његову унутрашњу чежњу, и осећај неостварености. Овај осећај, према Ходеловом тумачењу, не произлази из прилагођавања

друштвеним улогама, већ одражава универзалну људску тежњу за недостижним и вишим облицима егзистенције.

Наслов књиге тако функционише као метафорички кључ за разумевање целокупног Станковићевог опуса, симболизујући трагове животних неуспеха и ограничења, као и вечиту чежњу за недостижним. Ходел овом интерпретацијом не указује само на личну трагедију Станковића, већ и на универзални људски усуд, успостављајући симболички мост између пишчеве биографије, његових књижевних ликова и опште људске судбине. Оваквим приступом читаоцима се нуди слојевито тумачење и дубље разумевање једног од најзначајнијих писаца српске књижевности.

Монографија, поред ауторовог предговора и главног дела који обрађује живот и стваралаштво Борисава Станковића, садржи и одељак под називом Прилози. Овај сегмент доноси хронологију пишчевог живота и рада, списак екранизованих дела, преглед литературе и индекс имена.

Иако на први поглед може деловати као додатак, овај одељак има значајну вредност. Хронологија пружа јасан преглед кључних момената у Станковићевом животу и стваралаштву, док списак екранизованих дела осветљава рецепцију и утицај његових текстова ван књижевног поља. Преглед литературе открива обим досадашњих истраживања, а индекс имена омогућава лакше сналажење, и доприноси ефикасности будућих истраживања.

Ауторство монографије каква је *Рањав и жељан* захтева изузетну посвећеност, темељно истраживање и дубоко разумевање живота и стваралаштва Борисава Станковића. Овај подухват превазилази оквире академског истраживања; он одражава аутентичну емпатију према унутрашњим борбама и уметничком изразу самога писца. Роберт Ходел у својој студији демонстрира управо такву посвећеност: пружа пажљиву анализу Станковићевог живота и дела, истовремено настојећи да разоткрије слојевита значења унутар његових текстова. Приступајући Станковићу као сложеној личности чији се унутрашњи светови откривају кроз његове приче и романе, Ходел

комбинује аналитичку прецизност с дубоким поштовањем према уметничком наслеђу.

Оваква методологија аутору је омогућила да продре у најуниверзалније аспекте Станковићевог стваралаштва. Без ове врсте посвећености дело би могло остати сувопарно и формално, лишено искрене страсти која оживљава Станковићеву књижевну поетику и чини је релевантном за савременог читаоца. Ходелов рад, на тај начин, не само да доприноси проучавању Борисава Станковића, већ служи и као пример како би књижевност уопште требало истраживати – са пажњом и дубоким поштовањем према уметничком делу, које је увек више од пуне збирке речи и анализа. Управо ова посвећеност даје књизи *Рађав и жељан* посебну вредност и аутентичност, чинећи је значајном у оквиру студија српске књижевности.

Монографија *Рађав и жељан* Роберта Ходела представља изузетан допринос проучавању живота и дела Борисава Станковића. Кроз минуциозну анализу Ходел успева да осветли сложеност Станковићевог стваралаштва, истовремено га смештајући у шири културно-историјски контекст. Ова студија не само да обогаћује постојећу литературу о Станковићу, већ и поставља нове стандарде у биографским и књижевноисторијским истраживањима, чинећи је незаобилазним и непроцењивим извором за будуће генерације истраживача српске књижевности.